

Xây dựng cơ sở lý luận và thực tiễn về thiết kế bài học đa phương tiện trong môn Giáo dục Quốc phòng và An ninh tại Trường Đại học Điện lực

Phạm Minh Hiếu*

*Trung tâm GDTC/QPAN, Trường Đại học Điện lực

Received: 9/8/2024; Accepted: 17/9/2024; Published: 24/8/2024

Abstract: *If we do not synchronously change progressive teaching methods and keep standing still in the traditional style, education will not meet the new requirements of society and the times. Currently, National Defense and Security Education is a part of national education, People's Security, and is a compulsory subject in universities in general and Electricity University in particular. With a comprehensive, diverse and rich amount of knowledge, related to all natural science and social science knowledge. This is a subject of great interest to the Party and State because it contributes to building a strong all-people national defense in the strategy of protecting the Fatherland. Therefore, along with innovating the curriculum and content of National Defense and Security Education, innovating teaching methods is decisive to the effectiveness and quality of the subject.*

Keywords: *Theoretical basis, practice, multimedia lessons, Electricity University.*

1. Đặt vấn đề

Vấn đề vận dụng phương pháp dạy học tích cực kết hợp đa phương tiện (ĐPT) trong dạy học bài lý thuyết, đặc biệt là môn Giáo dục Quốc phòng và An ninh (GDQP&AN) hiện cũng đang được nhiều giảng viên (GV) quan tâm. Đổi mới phương pháp giảng dạy và ứng dụng công nghệ hiện đại trong đào tạo môn học là yếu tố quan trọng và cần thiết để nâng cao hiệu quả, chất lượng đào tạo môn học nhằm đáp ứng với yêu cầu ngày càng cao của sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc XHCN trước những âm mưu thủ đoạn ngày càng tinh vi, thâm độc của kẻ thù và xu thế phát triển của xã hội. Tuy nhiên, nghiên cứu và thiết kế bài học ĐPT, tăng cường sử dụng phương tiện thiết bị hiện đại vào dạy học cho từng tiết học, bài học, phù hợp cho nhiều đối tượng sinh viên (SV) Trường Đại học Điện lực chưa được quan tâm nghiên cứu thỏa đáng của các nhà giáo dục, đặc biệt là trong các bài lý thuyết môn GDQP&AN.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Quá trình nghiên cứu đã sử dụng chủ yếu phương pháp phân tích và tổng hợp tài liệu, qua đó hình thành các cơ sở lý luận của vấn đề nghiên cứu.

2.2. Cơ sở lý luận của việc thiết kế bài học ĐPT trong môn học GDQP&AN cho SV tại Trường Đại học Điện lực

2.2.1. Khái niệm thiết kế bài học

Dạy học là một dạng lao động trí óc đặc biệt, là

một hoạt động khoa học mang tính sáng tạo. Hoạt động dạy học bao giờ cũng bắt đầu bằng việc thiết kế các đơn vị bài học. Thiết kế bài học là hoạt động sáng tạo bao gồm quá trình nghiên cứu, tính toán, cân nhắc, lựa chọn và hệ thống hóa hoạt động, nguồn lực, ... theo ý tưởng khoa học rõ ràng. Hoạt động thiết kế bài học không chỉ dừng lại ở việc truyền tải một đơn vị kiến thức có sẵn tới người học, mà đòi hỏi GV phải lựa chọn sắp xếp, thiết kế con đường khám phá, tìm tòi để người học không những chiếm lĩnh đơn vị kiến thức, khái niệm mà còn kiến tạo con đường tìm ra kiến thức và các giá trị tương ứng. Bởi vậy, hoạt động thiết kế mang tính sáng tạo, đòi hỏi cao hơn về năng lực chuyên môn của GV. Hoạt động thiết kế bài học buộc GV phải xem xét lại kinh nghiệm của mình, phải phân tích nội dung học tập vừa tổng thể vừa chi tiết, phải đánh giá lớp học SV của mình. Phải hình dung và tổ chức trước những hoạt động tối thiểu, cần thiết mà SV phải thực hiện để lĩnh hội tốt nội dung đó, phải cân nhắc ý tưởng, phương pháp và kỹ năng dạy học của mình sao cho phù hợp, phải biết trước mình nên thiết lập môi trường học tập thế nào thì thuận lợi, và tất nhiên còn phải thường xuyên học tập, tìm tòi cách ứng dụng khoa học - kỹ thuật vào dạy học, phát triển nhu cầu học hỏi, chia sẻ kinh nghiệm với đồng nghiệp.

2.2.2. Khái niệm đa phương tiện

Multimedia hay ĐPT, không phải là khái niệm mới trong dạy học. Multimedia truyền thống bao gồm

việc sử dụng kết hợp các phương tiện như máy chiếu, băng cassette, phim điện ảnh, video,... để nâng cao hiệu quả dạy học. Tuy nhiên, với sự xuất hiện của máy tính, multimedia đã có một ý nghĩa mới trong dạy học nhờ những khả năng to lớn mà máy tính đem lại. Với khả năng tương tác, multimedia trên cơ sở máy tính có thể thực hiện các công việc rất khó khăn mà multimedia truyền thống rất khó hay hầu như không thực hiện được.

Multimedia không chỉ là sự phối hợp một cách có tính toán những phương tiện truyền thông khác nhau trong dạy học (như âm thanh, đồ họa, phim ảnh, video...). Multimedia cũng không chỉ là cung cấp các loại phương tiện tương tự trên nhờ công cụ máy tính để có thể cá nhân hóa việc sử dụng và học tập. Thực chất multimedia là sự kết hợp nhiều mức độ học tập khác nhau vào một công cụ dạy học, cho phép đa dạng hóa việc trình bày, thể hiện chương trình, nội dung đào tạo.

2.2.3. Khái niệm thiết kế bài học ĐPT trong dạy học môn học GDQP&AN

Khái niệm thiết kế bài học ĐPT có sự khác biệt so với khái niệm thiết kế bài học thông thường, sự khác biệt đó được thể hiện ở cụm từ “ĐPT”. Khi ta kết hợp hai khái niệm, khái niệm thiết kế bài học và khái niệm ĐPT thì ta sẽ có được khái niệm thiết kế bài học ĐPT một cách rõ ràng.

Từ đó, ta có thể thấy rằng thiết kế bài học ĐPT là một quá trình sư phạm sáng tạo dựa trên việc sử dụng các phương tiện, thiết bị công nghệ hiện đại để tăng cường định hướng, làm sáng tỏ, tăng tính sinh động và dễ tiếp cận tiến trình dạy học và học tập cho người học. Dưới sự hướng dẫn, điều hành của người dạy giúp cho người học đạt được mục tiêu học tập một cách dễ dàng, tích cực, hứng thú hơn và khơi dậy được ý thức tích cực, tinh thần ham học tự tìm hiểu và nhận thức được lượng kiến thức mới. Tóm lại khái niệm thiết kế bài học ĐPT chính xác là tổ hợp các hoạt động được GV định sẵn thông qua các phương tiện như hình ảnh, video..., để giúp SV tiếp cận và ghi nhớ thông tin một cách tích cực và gây sự hứng thú cho bài học.

Môn GDQP&AN là môn học mang tính đặc thù riêng của chương trình GD&ĐT, nhất là khối lượng kiến thức tổng hợp từ lịch sử, hiểu biết về nền quốc phòng toàn dân, pháp luật, chính trị cho đến xã hội.

Để SV lĩnh hội được sâu rộng lượng kiến thức thì GV cần đến ĐPT trong dạy học môn GDQP &AN. Thiết kế bài học ĐPT trong dạy học môn GDQP&AN thường là quá trình xác định tối ưu kiến thức cần đạt thông qua các phương pháp, hoạt động

kết hợp hình ảnh, video..., để giúp người học triển khai, khám phá lượng kiến thức mới đó một cách lôi cuốn, hấp dẫn và ấn tượng.

2.2.4. Những điều cần lưu ý khi thiết kế bài học ĐPT trong GDQP&AN

Multimedia hay ĐPT đem lại cho giáo dục điển hình là dạy học những lợi thế độc nhất vô nhị và nhiều ưu điểm mà cách dạy truyền thống không có:

- Cung cấp cho người học những kinh nghiệm cụ thể về đối tượng học tập thông qua trải nghiệm gián tiếp.

- Multimedia có khả năng cung cấp một lượng kiến thức tổng hợp và sâu sắc hơn so với chỉ dùng các giáo trình in kèm theo hình ảnh thông thường.

- Về mặt tâm lý, môi trường multimedia cũng có những thuận lợi riêng.

- Dạy học ĐPT đòi hỏi GV phải có một phòng học ĐPT bao gồm các phương tiện, thiết bị hiện đại phục vụ cho việc theo dõi của SV như máy tính, máy chiếu, bảng thông minh, bút laser,...

- Thiết kế bài học ĐPT trong môn GDQP&AN yêu cầu GV không những phải có lượng kiến thức tốt để tối ưu lượng kiến thức một cách thích hợp nhất giữa lượng kiến thức cơ bản và lượng kiến thức nâng cao cho SV.

- Ngoài ra, để có một bài học ĐPT hiệu quả, hữu ích thì tiêu tốn rất nhiều thời gian của GV khi soạn thảo, thiết kế bài học nên cần GV phải điều phối được thời gian hợp lý giữa việc thiết kế và các công việc khác.

- Đặc biệt, trong một số trường hợp khi thực hiện dạy học ĐPT làm cho người học có cảm giác không được lắng nghe, chia sẻ và khuyến khích một cách sống động như cách dạy truyền thống nên khi thiết kế bài học ĐPT trong môn GDQP&AN cần dựa trên cơ sở về tâm lý học nhận thức, lý thuyết học tập.

2.3. Cơ sở thực tiễn của việc thiết kế bài học ĐPT trong môn GDQP&AN cho SV tại Trường Đại học Điện lực

2.3.1. Nội dung chương trình lý thuyết

- Về kiến thức: Có những hiểu biết ban đầu về nền quốc phòng toàn dân, an ninh nhân dân; về truyền thống chống giặc ngoại xâm về vang của dân tộc, của quân đội, công an và nghệ thuật đánh giặc giữ nước của ông cha. Có những kiến thức tối thiểu về phòng thủ dân sự.

- Về thái độ: Xây dựng niềm tự hào và sự trân trọng đối với truyền thống dựng nước và giữ nước của dân tộc, của các lực lượng vũ trang nhân dân Việt Nam. Xác định nghĩa vụ, trách nhiệm của người thanh niên - SV tham gia vào các hoạt động về công

tác QP&AN ở trường, địa phương trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc; góp phần hình thành lối sống có ý thức tổ chức kỷ luật của thế hệ trẻ SV.

2.3.2. Thực trạng thiết kế bài học ĐPT trong dạy học bài lí thuyết môn GDQP&AN cho SV

(1) Nhận thức của GV: Bước đầu GV đã có ý thức đổi mới phương pháp dạy học và kết hợp nghiên cứu về dạy học ĐPT tuy nhiên còn chưa áp dụng sâu rộng trong môn GDQP&AN.

Trong thời đại công nghệ bùng nổ như thời đại 4.0 hiện nay, đa số GV trẻ mới vào nghề thậm chí là một số GV lâu năm đã có nhận thức đúng đắn, tích cực về đổi mới phương pháp dạy học ĐPT nhất là các môn có lượng kiến thức tổng hợp như môn GDQP&AN.

Một số trường hợp khi có những GV mới về trường có đầy đủ kiến thức và kỹ năng để dạy học theo phương pháp dạy học ĐPT tuy nhiên các GV khác trong trường đặc biệt là các GV lâu năm vẫn dạy theo phương pháp truyền thống “truyền thụ kiến thức một chiều” thì lại có tâm thế kiêu ngạo, e dè thậm chí là lo sợ không dám dạy học theo phương pháp mới, không dám thay đổi phương pháp dạy học để tránh bị nói là ngông cuồng, “cầm đèn chạy trước ô tô” hay “múa rìu qua mắt thợ”.

Tuy nhiên nhận thức về sự đổi mới phương pháp kiểm tra đánh giá và ý thức thực hiện đổi mới của một bộ phận GV chưa cao, chưa chủ động, sáng tạo trong việc đổi mới phương pháp, kết hợp dạy học với các thiết bị, phương tiện công nghệ hiện đại (dạy học ĐPT) để phát huy tính tích cực, tự lực và sáng tạo của SV.

(2) Thuận lợi của GV khi thiết kế bài học ĐPT trong dạy học bài lí thuyết môn học GDQP&AN: Khoa học công nghệ phát triển nhất là một nước đang phát triển như Việt Nam có khả năng cung cấp đầy đủ các phương tiện, thiết bị, khả năng để GV có thể dạy học ĐPT, đặc biệt đã có nhiều phần mềm hay công trình nghiên cứu ứng dụng của ĐPT.

Với sự phát triển vượt bậc và ngày càng phổ biến của công nghệ trong mọi lĩnh vực, nhất là giáo dục đã giúp cho các nhà trường có thể mua các phương tiện, thiết bị phục vụ cho dạy học ĐPT hợp lí hơn so với trước đây.

Với nhu cầu của xã hội hiện đại ngày nay “giáo dục phát triển tổng hợp thể chất và tinh thần” đã đưa môn GDQP&AN lên tầm cao mới, trở thành môn học trọng điểm nên đã nhận được sự quan tâm sát sao hơn của đa số nhà trường, SV trong công tác giảng dạy như đổi mới phương pháp hay cung cấp đầy đủ vật chất, mô hình, đạo cụ cho người học để lĩnh hội đầy đủ, tích cực và sáng tạo kiến thức môn học.

(3) Khó khăn của GV khi thiết kế bài học ĐPT trong dạy học bài lí thuyết môn GDQP&AN: Tuy đã có vị thế hơn trước nhưng đa số trường học, vẫn coi trọng các môn chuyên ngành, còn môn GDQP&AN vẫn là một môn học bắt buộc, điều kiện cần và đủ nên chưa được quan tâm một cách đúng đắn.

Việc đổi mới phương pháp, kết hợp khoa học công nghệ, phương tiện, thiết bị hiện đại vào dạy học đặc biệt là dạy học ĐPT chưa được thực hiện rộng rãi trên khắp cả nước. Một số trường vẫn coi trọng việc truyền thụ kiến thức cho SV mà chưa chú trọng đến việc hình thành kỹ năng cho SV.

Các trang thiết bị tuy đã có mức giá hợp lí nhưng vẫn bị coi là đắt hoặc thậm chí là không có khả năng mua đối với một số trường nhất là đầu tư cho môn học chưa được sự quan tâm nhiều của các nhà giáo dục, SV như môn GDQP&AN.

Đặc biệt lí luận cũng như kiến thức cơ sở của dạy học ĐPT về kiểm tra, đánh giá chưa được nghiên cứu tổng thể và vận dụng một cách có hệ thống mà chỉ diễn ra ở một số trường, một số GV.

3. Kết luận

Thực tiễn của việc thiết kế bài học ĐPT trong dạy học bài lí thuyết môn GDQP&AN như nội dung chương trình bài học môn GDQP&AN, thực trạng thiết kế bài học ĐPT trong dạy học bài lí thuyết môn học GDQP&AN,... cho thấy dạy học ĐPT là một phương pháp dạy học tiên tiến bất kịp xu thế của thời đại, phù hợp với những nét đổi mới của giáo dục hiện đại ngày nay như lấy người học làm trung tâm bên cạnh vai trò chủ đạo của người dạy; giảm bớt lí thuyết đồng thời nâng cao tính quan sát, trải nghiệm, thực tế của SV, nhất là môn học có tính đặc thù cao như môn GDQP&AN.

Tóm lại phương pháp dạy học ĐPT trong dạy học bài lí thuyết môn GDQP&AN là cần thiết để GV có thể truyền tải được những khái niệm, kiến thức khô khan cho SV một cách sinh động và hấp dẫn, tăng tính tích cực, chủ động của SV.

Tài liệu tham khảo

[1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo dự án Việt Bi (2010), *Dạy và học tích cực một số phương pháp và kỹ thuật dạy học*, NXB Đại học sư phạm.

[2]. Cao Sĩ Quân Nhân (2009), *Đổi mới phương pháp giảng dạy môn GDQP&AN của trung tâm GDQP Thái Nguyên*.

[3]. Hoàng Ngọc Anh (2010), *Sử dụng ĐPT trong môn phương pháp dạy học Toán ở Trường Đại học Sư phạm*.

[4]. Nguyễn Thị Phương Nhung (2017), *Rèn luyện kỹ năng thiết kế bài học cho SV đại học ngành giáo dục tiểu học qua dạy học theo dự án*.